

**A Reconstruction of
the 1992 Elections
Campaign in
Romania.
The Press Discourse**

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE DIN ROMÂNIA '92. DISCURSUL PRESEI

CAMELIA BECIU

Considering the editorials published by the two most influential newspapers in Romania (Adevărul and România liberă) during the 1992 elections campaign, a reconstruction of the political discourse reveals both the rhetoric and the instruments used for substantiate it. A theoretical model of analysis is put forward, thus facilitating a thorough empirical analysis of the political discourses.

Înainte de toate, prezentul studiu se vrea a fi un anumit mod de "cîțire" a unui discurs, din perspectiva condiției sale de producere a "semnelor" pe care aceasta le lăsa în textura discursului. A "citi" un text ca "discurs" înseamnă a găsi o conceptualizare specifică a condițiilor sale de producere din perspectiva (1) genului discursiv, (2) a tipului de discurs și (3) a situației sale de enunțare. E vorba, mai întâi, de a "citi" ca "discurs" textele a două cotidiane, a opera, așadar, asupra unui gen discursiv distinct prin condiția sa specifică de producere, anume discursul presei (scrise). În al doilea rând, e vorba de discursul presei produs într-o campanie electorală, într-un context exemplar așadar, pentru schimbul discursiv în care presa se angajează cu liderii politici și opinia publică - figura imperfectă a publicului. Comunicarea politică modalizează astfel activitatea discursivă inițiată de una din cele trei instanțe îndrituită a se exprima public.

În dimensiunea sa interactivă, comunicarea politică este definită de către D. Wolton (Wolton, 1989, p. 30) drept "spațiul în care se schimbă discursurile contradictorii a trei actori care dispun de legitimitatea necesară exprimării publice asupra politicului, aceștia fiind oamenii politici, jurnaliștii și opinia publică prin intermediul sondajelor". Schimbul discursiv ar rezulta în baza legitimității diferite de care dispun cei trei actori ai spațiului public. Trebuind să se înscrie într-o relație

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

discursivă cu doi actori a căror legitimitate este de ordin reprezentativ (electivă, respectiv statistică), presa pare a dispune de legitimitatea cea mai "fragilă"; în realitate, ea mizează pe dreptul ei de a fi opinie publică nereprezentativă, de a informa, așadar, evenimentul, informația care "întrerupe" agenda și argumentația oficială a discursului politic. Pentru D. Wolton, acest tip de legitimare, de ordin nereprezentativ, ar permite presei să împiedice transformarea comunicării într-o simplă "circulație a discursurilor". De altfel, comunicarea politică, schimb discursiv între liderii politici, presa și opinie publică, privilegiază un sistem de semnificații, conferindu-i "obiectivitate" în spațiul public, împiedicând, însă, reproducerea acestuia de îndată ce nu mai este împărtășit. La rândul ei, **opinia publică** pare a deține o poziție specială în relația sa cu liderii politici și presa în baza aceluiasi tip de legitimitate. Nu configurația statistică pe care o capătă opinia publică prin intermediul sondajelor de opinie ar asigura "forța" sa discursivă, ci tocmai configurația sa difuză, abstractă, nereprezentativă, care o transformă în interlocutorul privilegiat; cu cât opinia publică nu dispune de o configurație pasibilă a fi măsurată, cu atât ea este invocată de liderii politici și reprezentanții mass-media drept prim interlocutor și prim pre-"text". Schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică (ne)reprezentativă constituie condiția de producere a discursului presei, fiind vorba de o practică societală împărtășită ca atare de fiecare dintre cele trei instanțe care intervin în schimbul discursiv, inclusiv de "public" ca destinatar al discursului presei. (Publicul împărtășește practica de a fi informat de presă în urma schimbului discursiv în care aceasta se angajează cu liderii politici și opinia publică. Rezultă că schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică constituie acea condiție de producere "fixă" a discursului presei într-o campanie

electorală (și nu numai) - condiție emergentă nu atât din situația imediată de enunțare, cât dintr-un sistem de practici considerat de către partenerii de comunicare a fi comun/împărtășit, dintr-o cunoaștere reciprocă a resurselor comunicative de care dispune fiecare în funcție de identitatea sa socială, fapt ce presupune din partea partenerilor de comunicare cunoașterea "procedurii de discuție" care urmează a fi angajată. Această condiție de producere constituie "implicitul codificat" (Charadeau, P., 1983, p. 54) al unei relații de comunicare, în baza căruia partenerii știu "la ce să se aștepte unul de la celălalt", fapt ce le permite să dobândească sau să-și afirme anumite statute socio-lingvistice. Am considerat schimbul discursiv dintre presă, liderii politici și opinia publică drept aceea practică societală care creează un sistem de așteptări reciproce convertibile în anumite constrângeri socio-lingvistice și care codifică orice act de comunicare inițiat de unul din cei trei actori ai spațiului public. "Implicitul codificat" al unui act de comunicare funcționează, așadar, ca un "ritual socio-lingvistic", un "contract de vorbire" (Charadeau, id., p. 50) care permite, de pildă, presei să "comune" cu anumiți destinatari, să-și transforme discursul într-o "propunere" pasibilă de a i se "răspunde". Charadeau consideră în acest sens că discursul presei ar satisface un "contract" specific de comunicare, așa numitul "contract de autenticitate" (Charadeau, id., p. 101) prin care presa se obligă să "transmită"/să trateze în mod obiectiv informația (rezultată din schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică). Pe de altă parte, locutorul/destinatarul dispune de o anumită "figură intențională" și deci, de un anumit "proiect de vorbire" (Charadeau, id., p. 93) prin care "contractul de comunicare" (contractul de vorbire) este actualizat/interpretat. În cazul nostru, destinatarul (publicul) poate interpreta "contractul de

autenticitate" propus de presă conform unui sistem propriu de așteptări, după cum presa poate actualiza același contract în funcție de propriul "proiect de vorbire", spre exemplu, în funcție de rolul pe care și-l asumă în schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică și/sau publicul (ca figură aleatorie).

O altă problemă majoră de care a trebuit să ținem seama în inițierea acestui demers: alcătuirea materialului discursiv ce urma a fi supus analizei. Am decis să operăm cu un tip anume de discurs al presei, editorialul; un tip de discurs care presupune asumarea subiectivității enunțării de către jurnalist (asumarea unui anumit "proiect de vorbire") prin care presa (discursul său) satisface "contractul de autenticitate" în baza căruia practica jurnalistică se legitimează ca "exercițiu de informare obiectivă". Fapt important de semnalat, e vorba de editoriale produse în timpul campaniei electorale - într-un context exemplar/exceptional al organizării schimbului discursiv între presă, liderii politici și opinia publică, prilej cu care fiecare din cele trei instanțe construiește inteligibilitatea "lumii" în funcție de propriile "proiecte de vorbire". De pildă, presa (în calitate de opinie publică nereprezentativă) poate funcționa în spațiul public ca un quasi actor politic în măsura în care discursul său susține în mod explicit și sistematic o anumită familie politică - în tentativa de a "convinge" publicul (electoratul potențial) de necesitatea că, la rândul său, acesta să exprime (prin intermediul votului) aceeași opțiune politică. În acest caz, presa va dezvolta discursul actorului politic în alte contexte de referire. Alteori, presa poate "defini" realitatea socio-politică a momentului dintr-o postură aparent neutră, pretinzând "reprezentativitate" prin producerea discursului sau în numele opiniei publice și/sau al publicului.

A considera, în limitele demersului nostru, condiția de producere a

discursului presei înseamnă a identifica modul în care presa-enunțator interpretează/ actualizează "contractul de autenticitate" ce îi legitimează intervenția discursivă, ceea ce presupune din partea noastră degajarea - prin analiză - a unui "proiect de vorbire" specific acestei instanțe; un "proiect de vorbire" despre care presupunem a fi "reglementat"/ conceput în funcție de rolul pe care presa-enunțator și-l asumă în schimbul discursiv cu ceilalți doi actori ai spațiului public. Cum analiza noastră se va centra pe editorialele a două cotidiane ("România Liberă" și "Adevărul") produse în timpul campaniei electorale din România (iunie - septembrie '92), rezultă că va trebui să identificăm în textura discursului fiecăruia dintre cele două cotidiane "urme" ale "proiectului" lor de vorbire și, prin aceasta, ale expresiei specifice pe care o capătă satisfacerea "contractului de autenticitate" de către cele două cotidiane. În continuare, ținând seama de faptul că un editorial tratează un set de informații ca "investiții de sens" (Veron), producând, astfel, un cadru narativ, am descris aceste "investiții de sens" drept "narațiuni" sau "definiții" date de actorii politici campaniei electorale și realității socio-politice.

"Narațiunea" re-prezintă "textul" ca "discurs", "proiect de vorbire" prin care un locutor construiește și pretinde în mod legitim "răspunsul". A produce un discurs înseamnă în fapt a produce "răspunsul" (a creea imaginea unui destinatar) (re)adaptând mereu "proiectul de vorbire" la "contractul de vorbire" re-cunoscut de către toți cei implicați într-un schimb discursiv. Rezultă că locutorul trebuie să-și organizeze astfel "proiectul de vorbire" (în spațiul permis de "contractul de vorbire") încât interpretarea operată de interlocutor să se apropie cât mai mult de cea a destinatarului proiectat de locutor. "Narațiunea" este o astfel de modalitate (pragmatică) prin care un locutor își

reprezin
simulân
contextu
regulă,
produse
"recogn
"spusă"
enunțări
câte u
putând c
organize
semnific
simuleaz
reglată
"narațiu
fictive"
enunțiat
actualize
în spați
vorbire"
comunic
demersul
construie
de disc
campani
politică
actualizâ
cotidianu
de vorb
legitimea
discursur
"narațiu
obiecte d
"citim"
autenticit
cotidiene)
care și-l
liderii pol
funcție de
Am alcăt
format di
frecvență
obiecte de
selecții c
indicatori
prezintă
"proiect d
satisface

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

reprezintă discursul ca "lume", adică simulând "totalitatea" în baza unor selecții contextuale și de semnificație regăsite, de regulă, în economia unor "texte" deja produse și ca atare susceptibile de a fi "recognoscibile". "Narațiunea" este "spusă" de un locutor (ca producător al enunțării) și în-"dusă" spre un "răspuns" de către un enunțiator (acesta din urmă, putând coincide cu locutorul). Enunțiatorul organizează selecțiile contextuale și de semnificație într-o "coerență" care simulează - prin enunțare - "succesiunea reglată a faptelor" (Prado). Prin "narațiune", prin articularea "coerenței fictive" (Sedeborg) a unei lumi comune, enunțiatorul construiește un "discurs", actualizează un anumit "proiect de vorbire" în spațiul creat de/prin "contractul de vorbire" care-l angajează ca partener de comunicare. Revenind în cadrele demersului, editorialul ca "narațiune" construiește o "lume" în jurul unor obiecte de discurs (candidații la președenție, campania electorală, realitatea socio-politică a momentului electoral), actualizând un "proiect de vorbire" al cotidianului - o interpretare a "contractului de vorbire" prin care cotidianul își legitimează discursul. Încercând să "citim" discursurile celor două cotidiane prin "narațiunile" acestora despre cele trei obiecte de discurs, încercăm, în fapt, să "citim" interpretarea "contractului de autenticitate" pe care presa (cele două cotidiane) o operează în funcție de rolul pe care și-l asumă în schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică (și deci, în funcție de un "proiect de vorbire" specific). Am alcătuit, pentru analiză, un eșantion format din "texte" alese în funcție de: (1) frecvența cu care fiecare din cele trei obiecte de discurs îi erau asociate anumite selecții contextuale și de semnificație; (2) indicatori ai enunțării prin care "textul" se prezintă ca "discurs" emergent dintr-un "proiect de vorbire" și prin care cotidianul satisface "contractul de autenticitate". Ne

vor interesa la acest ultim punct diferitele imagini de enunțiator pe care cotidianul și le revendică și în baza cărora acesta dezvoltă/susține "narațiunile" despre cele trei obiecte de discurs. Ne interesează, așadar, imaginile enunțiatorului, ca principală procedură discursivă prin care cotidianul actualizează un "proiect de vorbire" fasonat de un "contract de autenticitate".

Se înțelege că interesându-ne de "proiectele de vorbire" ale celor două cotidiane nu intenționăm să recuperăm întreaga intenționalitate a locutorului/enunțiatorului, ci să producem ipoteze referitoare la aceasta în baza "interpretanților posibili" (Charaudeau, id., p. 57) furnizați de textura discursului și de propria noastră re-cunoaștere a "contractului de vorbire" care supra-determină producerea/interpretarea discursului. "Vorbind" în calitate de subiect interpretant despre discursul unui enunțiator producem un "discurs" al (nostru) despre un alt "discurs" (discursul cotidienele "România Liberă" și "Adevărul").

Am optat pentru această procedură minimală de analiză având în vedere, în primul rând, specificitatea materialului asupra căruia am operat, nefiind vorba de un "text", ci de un ansamblu textual pe care, se înțelege că din motive de spațiu, nu îl puteam prezenta în economia acestui studiu decât fragmentar. În mod "normal" (adică aplicând o metodologie cu tot aparatul socio-lingvistic pe care de regulă îl presupune) ar fi trebuit ca fiecare "text" să fie supus unei analize sistematice. Am fi riscat însă pierderea "discursului" (cotidianului) printre o serie de logici discursive locale. Or, interesul nostru nu a constatat în aplicarea/confirmarea unei metode ci în posibilitatea de a putea re-descrie "discursul" ce se prezintă ca "totalitate" (ca "lume"). Am dorit astfel să păstrăm cât mai mult din valoarea de "document" a discursului presei, un document despre reprezentările ("lunile")

care se vehiculau la un moment dat în spațiul public din România post-totalitară. Din această cauză nu am putut aplica ansamblului textual avut la dispoziție "o" metodă anume, ci a trebuit să "interpretăm" anumite aparate conceptuale, să le "aducem" în măsură în care ele însele permiteau aceasta - spre ansamblul textual asupra căruia ne-am centrat demersul. (De regulă, metodele socio-lingvistice de analiză sunt aplicate la unități semantice exemplare). În raport cu ansamblul textual reținut, am considerat aceste aparate conceptuale ca făcând parte din competența noastră intertextuală de subiect interpretant. Aceasta înseamnă că producând un "discurs" (al nostru) despre un "discurs" (al presei scrise), a trebuit să interpretăm o metodologie și/sau să operaționalizăm o teorie, tocmai spre a putea cu "prinde" (spre a putea, la rândul nostru, codifica) un discurs care - se înțelege - nu fusese destinat unei asemenea operații.

Realitatea socio-politică a momentului electoral prin discursul presei

În economia discursului produs de cotidianul "Adevărul" am putut identifica o anumită frecvență în ceea ce privește atribuirea de către locutor a unor proprietăți (mereu același) obiectului de discurs (realitatea socio-politică a momentului electoral); e vorba de proprietăți emergente dintr-un anumit repertoriu de selecții contextuale, în funcție de care am alcătuit următoarea succesiune a evenimentelor care structurează "narațiunea" cotidianului "Adevărul" despre realitatea ("lumea") socio-politică a momentului electoral: (1) În primul rând, ar fi vorba de o inadaptare socială la ceea ce constituie realitatea post-comunistă, de unde nostalgia după

"trecuturi diferite" (Restaurațiile, ed., 4 sept.), forța unor obsesii politice și naționale ("intrarea în Europa") și nu în ultimul rând, dramatismul vieții cotidiene (criza economică); (2) Inadaptarea socială ar avea drept consecință amplificarea raporturilor sociale tensionate astfel ca "reconcilierea națională" atât de invocată de discursul politic oficial și electoral ar deveni imposibilă în condițiile în care societatea continuă să fie divizată între "oportuniști" și "oameni cinstiți", între "profitori" și "victime", între cei "care au" și cei "care nu au" (Imposibila reconciliere, ed. 12 aug.); (3) Eventuala soluție a reconcilierii cu prezentul nu ar putea fi în nici un caz de ordin politic, dat fiind că "vidul credibilității politice" reflectat de "mormanul așa-ziselor partide" (Răspunsul Regelui, ed. 3 Aug.) ar oferi un suport formal crizei și "socismului general" (id., 3 Aug.).

"Mai toată lumea lasă impresia că oftează după trecut. După trecuturi felurite. Unii nu uită primii ani ai puterii populare, alții anii '50 sau '60, destui 'iepoca' de aur și pe Ceaușescu. Alții au ochii umeziți, cam pe furie, cu gândul la legiune, după cum mulți aclama pe Mihai, despre care, dacă era mai înzestrat aș fi spus doar, cu adâncă durere, a fost un rege nefericit, profund nefericit" (Restaurațiile, ed. 4 sept.).

"Noi sântem în Europa, dar să recunoaștem că nu ne-am aliniat încă standardelor democratice europene. E drept că pentru noi ștacheta a fost ridicată mai sus decât a fost pentru ceilalți, dar ne pregătim a o trece cu demnitate" (Eliberarea de obsesii, ed. 31 aug.).

"Noi ne mândrim cu o constituție sublimă, sub cupola căreia se desfășoară o viață politică de circ" (Răspunsul Regelui, ed. 3 aug.).

"Narațiunea" despre realitatea socio-politică a momentului electoral prin "proiectul de vorbire" al cotidianului "Adevărul". Un prim element care semnalează "un proiect de vorbire" al cotidianului enunțiator vizează absența

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

"orizontului puterii", nici o forță politică nefiind invocată spre a se explica criza societății românești post-comuniste. Realitatea astfel "definită" este o stare de fapt, potențialii responsabili fiind situați într-o ordine abstractă ("vid politic", "psihologie națională", "obsesii politice", "oportuniști") sau impersonală ("unii", "alții", "mulți", "mai toată lumea"). Această mișcare discursivă (evitarea raportării enunțiatorului la acțiunea potențialilor responsabili de "starea lumii") devine posibilă pentru enunțiator prin adoptarea unui anumit comportament enunțiativ - comportamentul elocutiv situațional (Charaudeau, id., p. 61) indicând, pe de-o parte, modul în care enunțiatorul se raportează la universul de discurs pe care îl convoacă în textura discursului, iar pe de altă parte, faptul că destinatarul este implicat în "proiectul de vorbire" al enunțiatorului numai ca "martor" al actului de enunțare și nu ca beneficiar/actant al acestuia. Enunțiatorul convoacă/evaluatează un univers de discurs (realitatea socio-politică a momentului electoral, "lumea" post-comunistă ca univers tensionat și imprevizibil); destinatarul acestor evaluări trece drept "martor" care re-"cunoaște"/împărtășește modul în care enunțiatorul evoluează universul de discurs. Altfel spus, enunțiatorul semnalează - în baza unui comportament enunțiativ specific - că aprecierile sale relative la realitatea socio-politică a momentului constituie o "evidență", tocmai pentru că sunt re-"cunoscute"/împărtășite de cei cărora li se adresează (a se vedea în acest sens, construcțiile verbale la modul indicativ, pers. I pl., de genul "noi suntem în Europa", "noi ne mândrim" ... ș.a.). Enunțiatorul își asumă subiectivitatea enunțării unor evaluări despre "starea lumii" în condițiile în care se prezintă pe sine drept unul din posibili "martori" care alcătuiesc comunitatea socio-lingvistică a destinatarului (publicului), indicând, astfel, că prin

modul însuși în care evaluează universul de discurs el nu face altceva decât să afirme ceea ce "toată lumea știe" (opinia publică majoritară); de aici, modalizarea comportamentului enunțiativ sub forma "constatării" (a se vedea tipurile de construcții verbale menționate mai sus).

Pe de altă parte, în anumite circumstanțe de discurs, în cazul nostru, cele care întrerup retorica și dinamica electorală cotidiană, enunțiatorul operează o modificare în "proiectul" său de vorbire. Iminenta vizită în țară a Regelui Mihai, de pildă, trece drept o circumstanță de discurs de natură a modifica modul în care cotidianul evaluează universul de discurs convocat (realitatea socio-politică a momentului). În acest caz, "lumea" este evaluată de enunțiator prin referiri directe la acțiunea și comportamentul liderilor politici. Astfel, se insistă asupra caricaturizării acestei realități prin eforturile opoziției politice de a impune în dezbaterile publice a momentului electoral personalitatea Regelui Mihai, fapt care ar potenta inadaptarea și tensiunile sociale ale momentului.

"Opoziție se vrea novatoare, totuși stă cu fața spre trecut, se vrea patrioată, dar cochetează la vedere cu cercurile străine, în chestiuni interne, se vrea populară, dar ignoră sentimentele populației... Om politic și prob (C. Coposu, n.n.), domnia sa a preferat să piardă una sau mai multe runde tactice în folosul unei calități rare pe la noi: consecvența. A ținut-o și o ține pe-a dânsului: restaurația monarhică. De la aluzie la punct de program politic, de la punct de program politic exclusivist, de la săcăială la ridicol și de la ridicol la stârnirea animozităților... interesul față de persoana lui Mihai și, prin el, față de monarhie, a progresat de la stupid la derizoriu, iar de la derizoriu spre interes, iacă, larg" (Adevărul, 4 sept.).

Se trece, astfel, în economia discursului de la "lumea ca spectacol" la "spectacolul lumii creat" de anumiți actanți ai acesteia (referiri directe la liderii

politici). Modificările de rigoare care intervin în comportamentul enunțativ al enunțiatorului vizează în acest caz statutul destinatarului, acesta din urmă, un "mărtor" despre care enunțiatorul lasă a se înțelege (prin enunțare) că ar putea re-cunoaște/împărtăși/confirma ceea ce enunțiatorul afirma (a se vedea construcțiile verbale la indicativ pers. III sg.). "Narațiunea" este enunțată în baza unui comportament enunțativ elocutiv modalizat printr-un apreciativ defavorabil. De reținut că această modalizare este specificată ea însăși printr-o procedură discursivă ce simulează obiectivitatea enunțiatorului. Astfel, enunțiatorul se referă la liderii politici mai întâi apreciativ (C. Coposu, "om politic înțelept și prob") sau constatativ ("opoziția se vrea novatoare") pentru a-și modaliza într-o nouă mișcare discursivă comportamentul enunțativ printr-un apreciativ defavorabil ("totuși stă cu fața spre trecut"). Așadar, C. Coposu ar fi un "om politic înțelept și prob" dar "preferă să piardă"; "opoziția se vrea novatoare, dar...". Rezultă că deși există anumite proprietăți "valabile" ale obiectului de referire, există altele, mult mai puternice, "care se impun", determinându-l pe enunțiator să-și modalizeze comportamentul enunțativ printr-un apreciativ defavorabil.

Succesiunea evenimentelor care alcătuiește "narațiunea" cotidianului "România Liberă" despre realitatea ("lumea") socio-politică a momentului electoral. (1) La trei ani de la prăbușirea regimului comunist, societatea românească ar fi dominată de "optici", "spectre" și "primejdii" impuse de "noua clică" (mafia neo-comunistă) care a preluat puterea politică; prezentul ar însemna minciuna ("o lume răsturnată", ed. 9 sept.) și restaurație (comunistă), într-un cuvânt: anomalie ("Suntem departe de normalitate", v. ed. 9 aug.). (2) Societatea ar fi profund divizată - existența într-o lume mistificată fiind confuză, stagnantă, mizeră, cu violențe

dirijate. (3) Soluția (intrarea în normalitate) este indiscutabil de ordin politic - victoria electorală a opoziției politice reprezentată de Convenția Democratică și candidatul acesteia.

"Proiectul de vorbire" al cotidianului "România Liberă" despre realitatea socio-politică a momentului electoral. În "narațiunea" cotidianului, "starea lumii" este descrisă în baza distincției operată de enunțiator între "ei" (puterea politică actuală) și "noi" (enunțiatorul se figurează ca membru al comunității destinatarului). Enunțiatorul evaluează "starea lumii" prin acțiunea anumitor lideri politici ("actuala putere politică" responsabilă pentru "starea lumii"), acțiune al cărei efecte (negative) ("ni") se impun, de unde necesitatea (pentru enunțiator) a unui destinatar actant.

"Proiectul de vorbire" indică un comportament alocutiv al enunțiatorului (v. Charaudeau, id., p. 60), presupunând includerea destinatarului ca actant în "proiectul de vorbire" al enunțiatorului "aliat" (Charaudeau, id. p. 129). Enunțiatorul se prezintă drept posesorul unei "cunoașteri" ("Aceasta este lumea, aceștia sunt cei responsabili pentru "starea" "ei"), cunoașterea de natură a-l obliga pe destinatar "să răspundă". Enunțiatorul prezintă destinatarului (în comunitatea căruia enunțiatorul se include) o "cunoaștere" pasibilă a afecta într-o asemenea măsură "starea" destinatarului încât "răspunsul" acestuia ar trebui să devină "inherent". Principala modalizare a acestui comportament: constatarea-avertisment.

Titlurile editorialelor, ele însele un "discurs", o "narațiune" despre "lumea-coșmar" în care s-ar desfășura alegerile: "Ieșirea din coșmar" (30 iulie); "Cui îi bate ceasul?" (11 aug.); "Furie și singurătate" (21 aug.); "Războiul cu presa" (25 aug.); "Vremea fariseilor" (26 aug.); "Dreptul de a minți" (28 aug.); "Sfidare sau ce?" (1 sept.); "Un plan diabolic?" (8 sept.); "Marea nerușinare" (10 sept.); " Justiție dresată" (11 sept.); "Cine incită la intoleranță?" (23

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

sept.); "Un foc primejdios" (4 sept.); "Politica și diversiune" (31 aug.); "Campania electorală în pericol incredibil" (16 sept.); "Captivii puterii. Puterea captivă" (17 sept.); "Cine suntem?" (25 sept.); "Un mare intelectual iese din tăcere și avertizează. Asia sau Europa?" (9 sept.); "Junii corupți" (14 sept.); În contrasens cu Istoria" (17 aug.); "Legea electorală și drepturile omului. Observatorii intimidati prin lege" (29 iulie); "Se pregătește ceva în culisele Cotrocenilor?" (21 aug.).

1) Se avertizează asupra pericolului reproducerii unei puteri politice (auto) "impuse", "străină" de valorile morale și politice care au legitimat revoluția din decembrie '89, nedisponând, așadar, de legitimitatea morală și politica necesară.

"După ce au condus țara așa cum i-a dus capul și cum le-au dictat interesele de clan, edificând o veritabilă catastrofă multi-lateral dezvoltată, câștigătorii alegerilor din '90 refuză să-și asume orice responsabilitate. Ei se comportă în actuala campanie electorală ca și cum n-ar fi organizat din palatul Cotroceni sau, cu o majoritate zdrobitoare, din Parlament, imensa porcărie pe care o trăim. Aceasta este minciuna pe care vor să ne-o administreze I. Iliescu și priijinitorii săi din FDSN și din "partidele prietene" (Marea Nerușinare, ed. 10 sept.).

2) Se avertizează asupra pericolului reproducerii unei "lumi", lumea-coșmar:

"Politicianismul, ca mahala a politicii, falsul naționalism, ca mahala a naționalismului, demagogia ordinară, ca mahala a retoricii, ne agresează, dincolo de limitele suportabile, transformând, nu o dată, campania electorală nu doar în contrariul ei, adică în plictis și în silă, ci și în ofensivă a mahalagismului asupra unei țări îngenucheată de mizerie și spaime" (Dreptul de a minți, ed. 28 aug.).

3) Se avertizează asupra iminentei prăbușiri a "actualului regim politic", în condițiile în care puterea însăși ("forțele răului politic", 22/23 aug. ed.) nu ar mai putea controla "criza generalizată", votul împotriva acestor "forțe" nefăcând altceva

decât să valideze din punct de vedere formal și legal ieșirea lor din istorie.

"Se apropie sfârșitul unui sistem politic aflat în agonie prelungită. Este agonia ultimelor verigi ale regimului politic instaurat, și la noi în țară, în anii 1945-48, și care, de atunci, a vicimizat societatea românească ("Captivii puterii..." ed. 17 sept.).

"Asistăm la agonia unui sistem care s-a impus în numele speranței de mai bine, a dezvoltat de-a lungul anilor o întreagă retorică a speranței, dar a sfârșit (căci sfârșit e ceea ce trăim) prin a închide orizontul speranței" (Speranța schimbării, ed. 20 aug.).

"Aceste forțe își joacă acum ultima șansă de supraviețuire politică: naționalismul-extremist și protecția socială" (Cui îi bate ceasul?", ed. 11 aug.).

"După părerea mea, orice s-ar întâmpla la 27 sept., democrația "originală" va lua sfârșit. Atât a fost soarta ei să dureze. Nici trei ani. Dacă, prin absurd, ar rămâne la cârmă conservatorii care doresc un comunism remaniat, democrația "originală" va ceda locul unei treptate și mai fătșe restaurări a rânduilelor ce păreau prăbușite în decembrie '89" (Cine incită la intoleranță?" ed. 23 sept.).

Contractul de autenticitate prin "proiectele de vorbire" ale cotidieneleor "Adevărul" și "România Liberă" despre realitatea socio-politică a momentului electoral. După cum am menționat în partea introductivă a acestui studiu, "contractul de vorbire" pe care presa îl propune prin discursul său publicului (și pe care acesta îl re-"cunoaște") este un "contract de autenticitate": obligația de a transmite informația (de a nu o eluda/de a nu o păstra secret) și de a o trata în mod obiectiv (posibilitatea de a fi verificată). Jurnalele dispun de "proiecte de vorbire" (corespunzătoare rolului pe care și-l asumă în schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică) prin care actualizează/interpretează "contractul de autenticitate". Se pot obține anumite indicii referitoare la

aceste "proiecte de vorbire" (și implicit, despre "contractul de autenticitate") identificând/analizând procedeele/strategiile discursive prin care discursul presei construiește "coerența fictivă", produce efectele de autenticitate în raport cu ceea ce afirmă. Am considerat drept procedură discursivă de bază diferitele imagini de enunțiator în baza cărora cele două cotidiane produc discursul despre realitatea socio-politică a momentului electoral.

În cazul cotidianului "Adevărul": Enunțiatorul interpretează "contractul de autenticitate" drept un "contract de redare" propus de un "martor" al "spectacolului lumii". Într-o unică mișcare, enunțiatorul produce "autenticitate" convocând, pe de-o parte, destinatarul (publicul) ca "martor" posesor al aceleiași "cunoaștere"/reprezentări despre universul de discurs ca și cea a enunțiatorului și pe de altă parte, autoconvocându-se pe sine ca martor/posesor al aceleiași "cunoaștere"/reprezentări despre universul de discurs ca și cea a destinatarului (publicului).

În anumite circumstanțe de discurs, comportamentul elocutiv al enunțării capătă o altă modalizare care coincide cu introducerea în "narațiunea" despre realitatea socio-politică a unei noi structuri contextuale (actanții "lumii") de natură a modifica raportarea enunțiatorului la universul de discurs (e vorba de referiri directe la liderii politici). Faptul că numai în anumite circumstanțe cotidianul evaluează "starea lumii" prin referiri directe la acțiunea unor lideri politici indică un **exercițiu de ocultare din partea cotidianului a propriei poziții/subiectivități** în schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică. Din perspectiva acestui schimb discursiv, ne-raportarea sistematică a cotidianului la liderii politici (cotidianul pare că nu "primește"/nu prezintă discursul liderilor politici) poate trece atât drept "autenticitate", cât și "mistificare" (eludarea

responsabilității politice a liderilor.).

În cazul cotidianului "România Liberă" am identificat un comportament elocutiv al enunțării care presupune figurarea enunțiatorului drept un actant al "lumii" care produce/prezintă o "cunoaștere" unui destinatar de la care se așteaptă un "răspuns". "Narațiunea" cotidianului despre realitatea socio-politică indică interpretarea "contractului de autenticitate" ca un **contract de demistificare** (al acțiunilor anumitor lideri politici, considerați responsabili pentru "starea lumii"), un contract propus de către cotidian urmare a asumării unui anumit rol socio-politic în schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică. În acest caz, este nevoie de "**intenționalitate**" explicită pentru a produce "autenticitate".

De regulă, aceste interpretări ale "contractului de autenticitate" transpar și în economia celorlalte "proiecte de vorbire" (celelalte "narațiuni" ale cotidianului pe care le avem în vedere) astfel că vom reveni cu precizările de rigoare numai atunci când vom considera că este necesar.

Campania electorală și candidații la președinție prin discursul presei

Mai întâi, câteva precizări despre modul în care fiecare din cele două cotidiane a înțeles să-și organizeze din punct de vedere logistic discursul despre campania electorală și candidați. Astfel, dacă "Adevărul" a consacrat acestei tematici un spațiu relativ limitat (uneori un editorial comentând diversele aspecte ale campaniei electorale, întotdeauna o "pagină electorală" predominant informativă), în cazul "României Libere" nu se poate delimita clar "spațiul" rezervat campaniei electorale, deoarece, exceptând pagina externă, cotidianul a consacrat

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

aproape întregul spațiu editorial subiectului campaniei electorale. Cotidianul "România Liberă" dispune de o pagină electorală, însă, alături de aceasta, pot fi întâlnite numeroase "texte" (relatări, comentarii, interviuri) referitoare la campania electorală, iar alții "texte" axate pe tematici și contexte ne-electorale, dar cărora, la nivelul discursului, li se atribuie o conotație electorală.

Succesiunea evenimentelor care alcătuiește "narațiunea" cotidianului "Adevărul" despre campania electorală. Campania electorală este "definită" de către cotidian în baza prestațiilor discursive ale candidaților. (1) "Mesajul fără sens" al candidaților, absența dezbaterii electorale ("monologurile partidelor vădesc o lipsă de consistență alarmantă", ed. 14 aug.), toate ar fi de natură a defini campania electorală drept o activitate facilă și nu ca o practică politică - reper pentru funcționalitatea mecanismului democrației. (2) Întrucât am avea de-a face cu un exercițiu mediocru (expresie a "marasmului balcano-levantin al politicii noastre", 31 iulie p. 5), "alegerile din toamnă nu mai contează în sine", importante fiind viitoarele "echipe politice" despre care se speră că se vor constitui până în '96 (12 aug. ed.). (3) O "farsă politică" fiind, campania electorală din România '92 nu ar putea produce clarificări minimale pentru electoratul care "va vota tot la voia întâmplării sau nu se va prezenta la urne" (14 aug. ed.), astfel că, "într-un anumit sens, alegerile vor fi truate" (ed. 8 aug.). De aici, insistența în discursul cotidianului asupra "posibilelor erori ale electoratului român" (23, 25 sept. ed.).

"Tragedie, comedie, melodramă sau farsă, spectacolul care se dă pe marea scenă politică a țării suferă în continuare de o dezesperanță sărăcie de conținut a mesajului verbal" (Marea campanie sau marea gargară, 30 iulie).

"Prea multe partide, prea multe voci, prea neclar emise. Majoritatea discursurilor se cantonează în constatări și criticism, cât

mai vehement, de parcă văicăreala ar exorciza" (Samanismul electoral, 8 sept.).

"Această acaparatoare campanie electorală este cel mai mare show la care putem spera. O imensă distracție națională, retransmisă pe gratis de toată mass-media timp de 60 de zile, față de care olimpiada este puțin" (Un spectacol scump plătit, ed. 16 sept.).

"Proiectul de vorbire" al cotidianului "Adevărul" despre campania electorală. Urmare a evaluării campaniei electorale (comportament elocutiv al enunțării modalizat printr-un apreciativ defavorabil), cotidianul se re-"prezintă" prin discursul său drept o instanță mediatore care ar asigura "comunicarea" între actorul politic și public (electoratul). Se sugerează candidaților să-și articuleze discursul conform unei grile tematice concepută special de cotidian pentru clarificarea publicului (ed., 30 iul.) după cum publicului i se prezintă o grilă de "citire" a dezbaterii electorale. Figurându-se ca instanță mediatore, enunțatorul adoptă un comportament alocutiv modalizat injunctiv - enunțatorul dispune de "autoritate" (posesorul unei "cunoașteri") în fața unui destinatar de la care se așteaptă o formă de "supunere".

Contractul de autenticitate prin "proiectul de vorbire" al cotidianului "Adevărul" despre campania electorală. Cotidianul interpretează "contractul de autenticitate" propunând un discurs "de metodă" necesar precizării și actualizării unor obiective (un ideal: "ce și cum trebuie făcut").

Succesiunea evenimentelor care alcătuiește "narațiunea" cotidianului "Adevărul" despre candidații la funcția de președinte. În economia discursului acestui cotidian nu sunt dezvoltate "narațiuni" despre cei doi candidați la funcția de președinte, editorialele, analizele consacrate candidaților fiind reduse ca număr, referirile la candidați înscriindu-se, de regulă, "în logica știrii". Putem însă

considera "pseudo-narațiunile" rezultate din modificarea comportamentului delocutiv al enunțării (corespunzând logicii discursive a "știrilor") în anumite circumstanțe de discurs. De pildă, în cazul președintelui-candidat I. Iliescu, o circumstanță pasibilă a pune în pericol șansele electorale ale acestuia coincide cu adoptarea de către cotidian a unei logici discursive ("narațiunea") și, deci, a unui nou comportament enunțativ (comportament elocutiv modalizat ca "opinie": enunțatorul își exprimă "credința" în raport cu o "stare" a "lumii" devenită problematică, discutabilă). Circumstanța cu pricina o constituie pretinsa agresare de către președintele-candidat, aflat în turneu electoral, a unui ziarist aflat într-un grup de opozanți. În "narațiunea" cotidianului sunt considerate drept principale cauze ale incidentului: (1) contextul incendiar creat de opoziție și căruia (2) candidatul i-ar fi "cedat nervos", "lăsându-se antrenat într-o altercație periculoasă și fizic și politic" (17 aug. p. 1). Pe de altă parte, (3) ceea ce ar fi trebuit să fie considerat un simplu incident canicular ar fi fost mediatizat excesiv, mai ales de către posturile străine favorabile opoziției. Eforturile de a atenua implicațiile incidentului pentru viitorul politic al candidatului nu mai sunt atât de evidente în următoarea intervenție a cotidianului pe această temă (18 aug. p. 1) în care, pe de-o parte, se recunoaște agresiunea comisă de președintele-candidat, iar pe de altă parte, se pledează pentru "comportamentul perfect" pe care l-ar necesita funcția de președinte. Odată incidentul epuizat din punct de vedere mediatic, cotidianul își va relua logica discursivă inițială ("logica știrii") și comportamentul enunțativ inițial (delocutiv).

O altă tentativă a cotidianului de a construi "narațiuni" despre candidați o semnalează procedura discursivă specifică pentru discursul cotidianului, anume "scurt-circuitarea" logicii discursive adoptate ("logica știrii") cu secvențe

enunțative ce țin de logica discursului aluziv și a comportamentului delocutiv intertextual (Charaudeau, id. 64). Discursul aluziv convoacă în "text" ("știrea") "un univers de discurs ce implică o cunoaștere presupusă a fi împărtășită de membrii unei comunități socio-lingvistice" (id., p. 64) producând, astfel, o formă de convență cu destinatarul discursului. În cazul candidatului Emil Constantinescu: se relatează, de pildă, o conferință de presă a candidatului; discursului i se "întrerupe" însă "registruțl relatării" spre a se introduce "o remarcă", un "comentariu" formulat astfel încât să poată marca aluzia care modifică raportarea naratorului-enunțator la "personaj". Discursul aluziv este utilizat adesea de către cotidian în "definirea" candidatului Emil Constantinescu spre a se sugera fără prea mari riscuri polemice, de pildă, statutul acestuia de personaj secundar în spațiul politic și chiar în propria sa familie politică. Alteori, discursul aluziv în forma unei "definiri" implicite a candidatului, prin referiri la anturajul ori la formațiunea politică pe care candidatul Emil Constantinescu o reprezintă (referiri preluate din argumentația oponentului său). Strategia aluzivă permite astfel cotidianului, (1) evitarea criticii directe la adresa candidatului (este suficient să i se atribuie interese monarhice anturajului său, formațiunii sale politice sau "opoziției" pur și simplu, pentru ca la nivelul percepției, asocierea cu actorul politic Emil Constantinescu să decurgă de la sine), (2) insinuarea roului minor al candidatului, de personaj secundar al opoziției politice.

"...Monarhiștii care nădăjduiesc, după victorie, că candidatul Convenției (de exemplu) va încerca un referendum pentru monarhie, fiind astfel doar un funcționar care își acceptă statutul de catalizator al restaurației, se văd siliți să declare că nu Mihai I este problema, ci monarhia" (Regele sau monarhia, ed. 25/26 iul.).

"Într-o atmosferă de vibrant entuziasm s-a

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

desfășurat ieri, la sediul "Asociației 21 Decembrie" din capitală, întâlnirea domnilor E. Constantinescu și C. Coposu cu ziariștii. Sub balcoanele organizației amintite, zeci de susținători scandau numele celor doi, în sală ropote de aplauze și zâmbete politicoase la unele spirite de glumă ale intervievaților spărgeau monotonie. Cele două personalități s-au sprijinit și gratulat reciproc cu apelativul "domnul președinte" ("Doi președinți, 25 aug.).

"Vizavi de instituția monarhică s-au emis părerile că "în România nu a existat o tradiție republicană", ca "monarhia a fost ilegal abolită" dar că poporul va fi cel chemat, prin referendum, să se pronunțe asupra chestiunii. Oricum, "peste patru ani va fi mai bine". Atunci considerându-și mandatul limitat, dl. E. Constantinescu intenționează să se retragă la studenții și pietrele dumnealui. Afară se scanda: "Regele Mihai"! (ed., id. 25 aug.).

"Poate că de aceea am putut observa ce conglomerat curios este Convenția Democratică. Partide politice cu orientări diferite, organizații obștești care cu greu se pot coordona și ajunge la un punct de vedere comun în unele probleme" (PNTCD trage sforile în Convenția Democratică, 1 sept.). De remarcat că deși titlul articolului este astfel formulat, în textul propriu-zis nu se face nici o referire la PNTCD.

"La urma urmei, în ce măsură este dl. Constantinescu doar candidatul Convenției Democratice? Ca într-o machetă a acestei Arca lui Noe a politicii de...(?) centru, sufocantul salon "Diplomat" reunea, bineînțeles reprezentanți la vârf ai partidelor și formațiunilor aderente la biserica electorală a dlui. Coposu, inclusiv aceia care când și unde se deplasează, sunt prezenți cu întreg partidul" (Noi alianțe? ed. 1 sept.).

În cazul președintelui-candidat Ion Iliescu: strategia discursivă a "scurt-circuitării" unei relatări cu precizări aluzive este utilizată cu implicații pozitive pentru imaginea candidatului. De pildă, într-un text în care se încearcă definirea

fiecărui dintre cei șase candidați la președinție, în funcție de experiența și de profilul politic, avem de-a face cu o serie de calificative (pozitive) conferite prestației televizuale a candidatului Ion Iliescu. Textul este intitulat "Regăsirea președintelui" (10 sept. p. 3), deși referirea la candidat ocupă numai un paragraf, sugerându-se, astfel, că imaginea reală a candidatului ar fi cea descrisă în economia textului și nu cea agresiv-populistă relevată în turneele electorale și sancționată în discursul opoziției politice.

Contractul de autenticitate prin "proiectul de vorbire" al cotidianului "Adevărul" despre candidații la președinție. Cotidianul interpretează "contractul de autenticitate" propunând un "contract de seriozitate", ceea ce presupune ocultarea enunțiatorului sub figura unei instanțe (colective, instituționale) al cărei rol este de a informa destinatarul (v. Charaudeau, p. 101.). De aici, "discursul-stire" ca "proiect de vorbire" al cotidianului, implicând: 1) relatarea (și nu tratarea) unor fapte așa cum e de presupus că "s-au petrecut în realitate"; 2) Ca enunțiator, cotidianul își fabrică imaginea unui "locutor" (producător al enunțării unui conținut propozițional în raport cu care nu pretinde asumarea veridicității acestuia). Această interpretare a "contractului de autenticitate" este modificată în anumite circumstanțe de discurs - când cotidianul (enunțiatorul) intervine ca subiect interpretant al universului de discurs convocat prin enunțare. Faptele nu sunt relatate, ci tratate în conformitate cu o anumită poziție pe care și-o asumă în schimbul discursiv cu liderii politici și opinia publică.

Spre deosebire de "Adevărul", cotidianul "România Liberă" a dedicat cea mai mare parte a spațiului său editorial campaniei electorale, act explicabil dacă ținem seama de "contractul de demistificare" pe care cotidianul îl propune publicului (v. secțiunea anterioară) în baza

unui "proiect de vorbire" specific și care indică în cotidianul "România Liberă" un actor politic neoficial situat între ceea ce cotidianul consideră a fi actorii politici legitimi și opinia publică. Asemenea actorului politic care își concepe discursul electoral într-un permanent efort de racordare la opțiunile electoratului (acestea din urmă verificate fiind, îndeosebi, prin intermediul sondajelor de opinie), tot astfel, cotidianul în cauză concepe "narațiunea" despre cei doi candidați astfel încât să poată convinge electoratul de valabilitatea unei anumite opțiuni politice. În acest caz, discursul cotidianului "suplinește" discursul actorului politic ca de altfel și atunci când același discurs indică o "alianță" a enunțiatorului cu opinia publică împotriva adversarului vizat.

Succesiunea evenimentelor care alcătuiește "narațiunea" cotidianului "România Liberă" despre campania electorală. (1) Campania electorală din România nu ar putea fi considerată drept acel mecanism politic care permite reproducerea unei ordini politice democratice dat fiind că ea s-ar desfășura într-un context socio-politic excepțional ("criza generalizată" în care se află România post-comunistă); campania electorală nu ar fi o practică politică "obișnuită", ci unica șansă de care dispune electoratul spre a pune capăt crizei, invalidând ordinea neo-comunistă reprezentată - în primul rând - de către candidatul Iliescu. (2) Miza excepțională a campaniei electorale impune exigențe excepționale la nivelul comportamentului electoral - nefiind vorba de opțiunea electoratului pentru proiecte politice concepute într-o ordine democratică, ci de opțiunea pentru însăși ordinea democratică.

"Nu e un secret pentru nimeni că marea miză a acestor alegeri este înfrângerea dlui. I. Iliescu, personaj politic evaluat aproape în unanimitate ca fiind depășit de evenimente... Încât marea datorie a acestor

alegeri prezidențiale este de a omologa în chip clar și definitiv despărțirea de dl. Iliescu" (FSN renunța la victorie? Ed. 27 iulie).

"Finalizarea ofensivei poporului român împotriva răului totalitar depinde de rezultatul alegerilor de la 27 sept." (Baricade electorale, ed. 22/23 aug.).

"Ar fi strigător la cer dacă, lăsându-se dominați de neîncredere și dezamăgiri, vom irosi șansa de a schimba actualul regim politic prin vot" (O revoluție de catifea ed. 9 aug.).

"Chiar să nu ieșim din marasm, din vrajbă, din minciună și ură? Acum patruzeci și cinci, patruzeci și șase de ani, ne-am amăgit cu iluzia că "vor veni americanii". Acum, nu trebuie să vină nimeni. E de ajuns să ne decidem noi pentru o schimbare" (O "femeie capricioasă", ed. 25 sept.).

"Alegătorii vor putea hotărî la 27 sept., în mod categoric: "ori e albă, ori e neagră", adică ori continuăm să trăim și să suferim sub conducerea foștilor activiști UTC din anii '60, ori determinăm "marea cotitură", către o altă societate, restructurată fundamental - potrivit principiilor libertății individuale, liberei inițiative și eficienței economice" (Clarificări și polarizări politice, ed. 12 sept.).

"Proiectul de vorbire" al cotidianului "România Liberă" despre campania electorală se relevă printr-un comportament alocutiv al enunțării prin care destinatarul este incitat să se identifice cu imaginea ideală a destinatarului proiectată de enunțator, anume destinatarul actant într-un demers inițiat de enunțatorul "aliat".

Contractul de autenticitate prin "proiectul de vorbire" al cotidianului "România liberă" despre campania electorală. Cotidianul interpretează contractul de autenticitate ca un "contract de încredere": enunțiatorul se prezintă prin comportamentul alocutiv al enunțării drept posesor al unei "cunoașteri" (pe care

o predestin
destin
proiec
aștept
cere
interpi
destina
că enu
destina
recipro
destina
cazul
elector

alcătui
"Româ
Ion
președi
două ni
reprezir
comunit
persoan
(modali
personal
ordinea
simbolic
candidat
acțiunea
neo-com
pervertir
conținut
pervertir
(prin im
politică ș
societății

Conținut
comunist
aceasta a
de lovit
monopoli
partid un
pentru le
puterea
președinte
expresia
guvernare
în mod fr

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

o presupune a fi împărtășită de către destinatar) și, corespunzător, al unui proiect de acțiune a cărui actualizare este așteptată/solicitată destinatarului căruia i se cere să se identifice - ca subiect interpretant - cu imaginea ideală a destinatarului creată de enunțiator. Rezultă că enunțiatorul codifică "comunicarea" cu destinatarul ca relație de încredere reciprocă, fapt ce îl îndrituie să în-"ducă" destinatarului un anumit comportament (în cazul nostru, un anumit comportament electoral.)

Succesiunea evenimentelor care alcătuiește "narațiunea" cotidianului "România Liberă" despre candidatul Ion Iliescu. "Narațiunea" despre președintele-candidat Ion Iliescu indică două nivele de descriere: simbolic (ceea ce reprezintă pentru conștiința istorică a comunității ordinea neo-comunistă prin persoana lui Ion Iliescu); contextual (modalitățile concrete prin care personalitatea lui Ion Iliescu exprimă ordinea neo-comunistă). În registrul simbolic de descriere, președintele-candidat, prin experiența, programul și acțiunea sa politică, ar actualiza ordinea neo-comunistă în conținutul ei esențial: a) perversiunea puterii politice (abolirea conținutului său legal și democratic); b) perversiunea istoriei și tradiției naționale (prin impunerea unui tipar de organizare politică și socială străin de istoria și cultura societății românești.)

Perversiunea puterii politice. Conținutul nedemocratic al puterii de tip comunist este indicat de modul în care aceasta a fost instaurată (prin diferite forme de lovituri de stat) și exercitată (prin monopolizarea puterii politice de către un partid unic, cu consecințele de rigoare pentru legalitatea acțiunii politice). Or, puterea politică deținută de către președintele-candidat Ion Iliescu ar fi expresia "schemei comuniste" de guvernare menționată mai sus: 1) preluarea în mod fraudulos a puterii politice (prin

exploatarea contextului "nebulos" al revoluției din decembrie '89); 2) exercitarea acesteia de către persoane din familia ideologică a lui Ion Iliescu în baza unor ilegalități și diversiuni sistematice.

"Că grupul de complotiști care au preluat puterea în timpul Revoluției din Decembrie și cei care li s-au alăturat apoi în FDSN sau în partidele satelite au reprezentat un mare rău pentru această țară, este un fapt care aproape nu mai necesită discuție" (Baricade electorale, ed. 22/23 aug.).

"Iar I. Iliescu, în calitate de președinte al CPUN (unde s-a hotărât să alegem un președinte de republică) s-a strecurat pe ușa din dos spre un scrutin popular, după ce a avut grijă să provoace o fraudă de proporții pentru a nu se observa șmecheria (Puțină logică, ed. 28 iul.)."

"Ne batem împotriva unei mafii, a cărei existență I. Iliescu însuși a recunoscut-o, precizând chiar că e mai mare ca înainte. Fiindcă, brutal spus, am înlocuit I clica, vai, cu Iată clică" (Războiul cu presa, ed. 25 aug.).

"Diversiuna a ajuns, sub noii potențai, o regulă de conduită și un comportament eficace de stăpânire a mulțimii. Regimul actual s-a născut printr-o mare diversiune și a continuat pentru a se menține la putere să facă uz de cele mai felurite diversiuni" (Politică și diversiune, ed. 31 aug.).

Puterea comunistă nu funcționează în baza instituțiilor proprii regimului democratic, ci datorită unui puternic aparat al poliției secrete. În România comunistă, poliția secretă ("Securitatea") controla toate structurile societății în maniera unui adevărat "stat în stat". În România post-comunistă, aceeași securitate, restructurată superficial, ar asigura funcționalitatea puterii politice deținute de către Ion Iliescu, obligat, la rândul său, să mențină aparatul securității în vechea sa organizare.

"Fără sprijinul direct al securității, fără experiența acesteia în diversiune și dezinformare, fără știința ei în a stârni și

controla conflicte interetnice, inter-profesionale etc., dl. Iliescu, politician mediocru, închistat în tiparele activismului de partid nu ar fi reușit să aceadă și să rămână la putere (lucru ce părea să fie vital pentru securitate)” (Cui îi bate ceasul?, ed. 11 aug.).

“Țarul în jurul tuturor captivilor - victime ale șantajului politic - este format de verigile înarmate rămase de la fostul stat comunist.... Cât timp puterea are nevoie de captivi pentru a se menține, ea se află, la rândul său, în stare de captivitate” (Captivii puterii...ed. 17 sept.).

Pervertirea istoriei și tradiției naționale. Divergența ideologie-interes național ar fi o constantă a mentalității conducătorilor comuniști care întotdeauna își “legitimează” acțiunea politică - în primul rând - în numele ideologiei marxiste, cel mai adesea în expresia sa sovietică. Or, făcând parte din rândul “junilor corupți” (14 aug. ed.), cu un trecut de “activist comunist”, președintele-candidat Ion Iliescu ar respinge prin discursul său (ne)electoral tot ceea ce înseamnă istorie “liberă” și tradiție românească (“România dinainte de Yalta”), acesta fiind prea mult atașat României comuniste, adică acelei lumi impuse de o putere străină. Politica președintelui-candidat Ion Iliescu s-ar înscrie, de asemenea, în logica uzurpatorilor (activată în România de “emisarii lui Stalin” “cu pistolul în buzunar”), fapt relevat de discursul său îndreptat împotriva așa-zisei “restaurații” dorită de opoziție, în realitate, adevărata istorie a țării.

“Prin junii corupți” de la Moscova înțeleg exclusiv pe aceia care au ajuns să pună conștient sau nu, atașamentul lor față de marxism-leninism deasupra identității lor de români...N-am întâlnit în vorbele sale, în atitudinile actualului președinte de când se află la Cotroceni, nici un semn (unul singur măcar) care să trădeze vreo nostalgie a României dinainte de Yalta. Dimpotrivă. (Junii corupți, ed (I) 13 aug.)

“Or, aceasta e problema cu “junii corupți” veniți de la Moscova. Ei și-au format o psihologie de “sateliți” din care nu mai pot ieși și care e anacronică azi. Mai trebuie să amintesc graba cu care I. Iliescu a semnat, primul și singurul, un tratat cu fosta Uniune Sovietică?” (Junii corupți, ed (II) 14 aug.).

“Profitând de slăbiciunea partidelor abia renăscute și de confuziile unei societăți traumatizate, urmașii lui Ceaușescu au întors spatele istoriei naționale. Pentru ei n-a mai contat că, până la Gheorghiu-Dej, noi n-am avut decât domni, voievozi și regi (Puțină logică, ed. 28 iul.).”

“Dincolo de cuvinte se simte o ură ideologică împotriva României dinainte de Yalta, pe care mă mir că n-o sesizează cei ce-l susțin. Oricât ar fi cineva de stânga, fie și de extremă stânga, nu pot să-mi închipui că asta-l face să nu mai gândească românește” (Despre “Restaurație”, ed. 18 sept.).

Articulată în registrul contextual de “definire”/descriere a președintelui-candidat Ion Iliescu, “narațiunea” cotidianului indică modul în care personalitatea și acțiunea politică efectivă a lui Ion Iliescu actualizează principii de bază ale regimului comunist.

Aproape trei decenii, simbolul comunismului pentru societatea românească l-a constituit dictatorul Nicolae Ceaușescu și politica sa - acesta reinterând, conform unor criterii personale, principiile de funcționalitate ale regimului comunist: e vorba de (a) caracterul nelegitim al puterii și (b) de exercitarea terorii ca practică politică articulată în numele ideologiei. Or, personalitatea și acțiunea politică a președintelui-candidat Ion Iliescu ar exprima tocmai “principiile” de funcționare ale regimului comunist și anume în forma în care au fost actualizate de către dictatorul Ceaușescu. Altfel spus, un anumit conținut al acțiunii politice susținută de către Ion Iliescu precum și unele trăsături ale personalității sale l-ar transforma într-o versiune a predecesorului său.

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

În primul rând, este vorba de conținutul ilegal al acțiunii sale politice, identificat în tipul de acțiune cultivat de către "activiștii comuniști" (legea înseamnă voința persoanei) cât și în formele sale extreme (utilizarea forței - asemenea lui Ceaușescu - împotriva populației). Președintele-candidat Ion Iliescu ar încălca legea electorală și Constituția (înscriindu-și candidatura pentru postul de senator pe listele electorale ale unui partid și candidând, în același timp, pentru funcția - prezidențială), după cum același candidat ar fi recurs la diferite forme de utilizare a forței, precum implicarea sa în organizarea proceselor intentate studenților în anii '56/'58 (comportare "identică cu cea a unui tortionar", "atitudine tipic stalinistă față de studenți", 8 sept. p. 2) iar, mai recent, (în calitate de președinte), în aducerea minerilor în capitală, în formularea unui ordin de tragere în manifestanții din septembrie '91.

Politica editorială a cotidianului "România Liberă" a promovat publicarea periodică a unor documente considerate inedite referitoare la perioada comunistă precum și la activitatea de după decembrie '89 a unor politicieni de marcă. De regulă, revelațiile articolelor publicate nu au avut consecințe concrete atunci când cariera unor personaje politice era pusă sub semnul întrebării. În privința responsabilității lui I. Iliescu în organizarea "mineriadelor", cotidianul publica un interviu acordat de președintele Iliescu unui post de TV german, interviu în cadrul căruia președintele își recunoaște implicarea politică; în ceea ce privește formularea ordinului de tragere, este vorba de un document din care se poate presupune o asemenea acuzație.

"Evident, nu suntem într-o campanie electorală normală, de vreme ce președintele nu respectă legea, încercând să-și creeze o poziție privilegiată. Apucăturile de a nu respecta legea le are de pe

vremea când era mare demnitar comunist și își putea permite orice. Electoratul are acum de ales, clar, între democrație și comunism" (Președintele nu respectă legea, 31 aug. p. 3)

"Nu este pentru prima dată că dl. Iliescu încalcă principiile statului de drept pe care ni-l promite cu fiecare prilej. Și, cu toate acestea, actualul președinte dorește să mai fie ales pentru încă patru ani. Adică să depună jurământul pe Constituția pe care o încalcă în văzul întregii țări, iar apoi să continue să ne mențină în cumplitul sistem pe care am avut îndrăzneala să-l repudiem" (Candidat sau președinte?, 9 aug.).

"Ar trebui să vă aduceți aminte. Domnule Iliescu. Fiindcă unii dintre cei pe care i-ați pus la punct, apoi au murit. Sângele lor vă pătează mâinile. La fel ca și sângele din martie și iunie 1990, ca și în sept. 1991" (8 sept. p. 2) ("Reeducarea" tovarășului I. Iliescu - participant activ la punerea la punct a studenților în 1956, 1958 și 1968, I. Iliescu acum nu-și mai aduce aminte)". "Senzational! Ca și celălalt președinte, dl. Iliescu a ordonat în sept. '91: "Trageți!" (15/16 aug. p. 1)

Caracterul duplicitar al personalității politice a lui Ion Iliescu (întreținut printr-o lungă activitate în structurile de putere comuniste) constituie celălalt argument major al registrului contextual de "definire" al președintelui-candidat ca versiune a lui Ceaușescu.

Ansamblul experiențelor ideologice și politice majore din biografia politică a unui actor politic alcătuiesc personalitatea sa politică, profilul său ideologic (în sensul larg al cuvântului). **Personalitatea politică** se actualizează în dimensiunea predictibilă a comportamentului politic propriu politicianului, altfel spus, la nivelul "imaginii durabile" a acestuia. În definirea conceptului de personalitate politică am reținut unele elemente din "teoria actelor politice grele" (Parodi, J.L., p. 223), conform căreia decisivă pentru personalitatea politică și implicit pentru imaginea publică a unui

actor politic este acțiunea sa politică pe termen lung sau ceea ce autorul acestei teorii numește "acte politice grele" - acțiuni politice de excepție inițiate în contexte socio-politice excepționale și în baza cărora se formează "imaginile durabile" ale actorului politic. Mai mult, datorită acestor "acte politice grele", discursul politic "cotidian" devine inaudibil iar acțiunii politice "normale" nu i se mai percepe "mesajul" ("Ceea ce ești 'vorbește' atât de tare încât nu mai auzim ceea ce spui" - Parodi, id., p. 223). Consecințele "actelor politice grele" pentru imaginea unui politician transpar îndeosebi în timpul campaniilor electorale, când asistăm mai degrabă la o confruntare între "trecuturile politice" ale candidaților decât între diferitele lor proiecte politice. Or, potrivit argumentației care susține narațiunea cotidianului "România Liberă" despre candidatul Iliescu, fiecare acțiune politică a acestuia ar fi expresia unei mentalități comuniste. Implicat în organizarea și desfășurarea unor acțiuni violente ("mineriadele", incidentele de la Constanța) candidatul nu și-ar asuma responsabilitatea politică, invocând asemenea lui Ceaușescu argumentul propriu retoricii demagogice, anume responsabilitatea în fața poporului (aceasta când candidatul în cauză nu ar opta pentru falsificarea deliberată a adevărului).

"De luni seara, când ni s-a oferit un exemplu, aproape didactic, că se poate minți grosolan și prin omisiune, a devenit definitiv clar că în obiceiurile domnului Iliescu nu intră și obiceiul burghez de a regreta când ai făcut o prostie și de a cere scuze. Decât să regreti o gafă și să-și ceară scuze, mai bine organizează o minciună și acuză victima, cu riscul de a pierde și ultima justificare posibilă, ca, într-un moment de pierdere a controlului, nu și-a putut stăpâni nervii. Dar cum să mai credem o iotă din ceea ce va spune, poate, și adevărat de-acum înainte?" (Furie și singurătate, ed. 21 aug.)

"Să ne aducem aminte că și dictatorul executat prin împușcare cerea judecata poporului prin MAN" (Domnul Iliescu recunoaște, 11 sept.)

Însuși comportamentul prezidențial al președintelui-candidat ar exprima reflexele mentalității comuniste: "vizite de lucru" după modelul celor efectuate de liderii comuniști, discursuri populist-agresive vădind accente de vulgaritate, într-un cuvânt, nimic din prestanța și demnitatea funcției prezidențiale.

"Sunt cam multe amintirile retrăite, însă, în aceste zile. Îmi aduc aminte modul; isteric în care se agitau milițienii și agenții în civil, bruscând pietonii, când se anunța apropierea mașinii lui Ceaușescu. O tăcere apăsătoare se așternea, după aceea, pe stradă.... Ei bine, mă tem că singurătatea înarmată în care se deplasează I. Iliescu începe să semene cu singurătatea înarmată a predecesorului său. Paznicii săi au aceleași priviri goale, pustii, reci, de tristă și sinistă faimă pe vremea lui Ceaușescu" (Furie și singurătate, ed. 21 aug.)

"Vizita de lucru a avut binecunoscuta desfășurare tovarășească (din timpul fostului). La combinat, în fața a cca. 150 de muncitori mai degrabă indiferenți, dl. Iliescu și-a susținut discursul din lemn de trandafir, cu ghimpții joviali îndreptați spre subsemnata, pe care a demască o clasei muncitoare că îl numește "comunist înrăit", dovedind cu această ocazie, că e comunist îmblânzit (de împrejurări)." (Vizita de lucru a d-lui Iliescu în Călărași, 11 sept.)

"Astfel, dl. Iliescu, intolerant și agresiv, autor al unui discurs electoral tovarășesc (amestec de familiaritate ușor mahala-gască prin care încearcă să-și facă din auditoriu complice; plus agresivitate verbală) a demonstrat că este incapabil să respecte propria propunere de a face campanie electorală fără atacuri la persoană, fără minciuni și calomnii" (Campanie fără onestitate, ed. 12/13 sept.)

Interiorizând logica de acțiune (ilegală) și gândire (duplicitară) specifică

act
s-a
ata
cur
des
trol
ind
căr
ine

coti
canu
într-
enui
"cur
intei
desti
de vi
comj
ca d
avân
căt
care
apro
acea
"evic
elect
clar

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

activiștilor comuniști, candidatul Iliescu nu s-ar putea racorda logicii democrației și ca atare se află în imposibilitatea de a controla cursul evenimentelor din perspectiva desfășurării lor istorice. Izbucnirile necontrolate (vezi incidentul de la Constanța) ar indica un personaj depășit de evenimente, a cărui ieșire din scena politică devine inevitabilă.

"Dar, deși ajuns în fruntea bucatelor, dl. Iliescu s-a trezit într-o cu totul altă realitate, decât cea pe care o visa, o realitate care exclude "nobilele idealuri ale socialismului", fie ele întinate de predecesorul, fie ele încurajate de domnia sa... Evident, dl. Iliescu nu-și mai dă seama încotro curge Istoria. Dar, pentru că uităm, și uităm, vom retrăi cu dl. Iliescu toate coșmarurile ultimelor 45 de ani, însă în timp scurt, condensat. Căci Istoria se grăbește. Iar dl. Iliescu nu pare să-și dea seama cu nimic mai mult decât primul și penultimul nostru președinte în ce sens curge timpul..." (În contrasens cu Istoria, ed. 17 aug.)

"Apelând la arsenalul clasic al activiștilor de partid, dl. Iliescu dovedește că nu dispune de argumente și că, în fond, își joacă ultima carte" (Campanie fără onestitate, ed. 12/13 sept.).

"Proiectul de vorbire" al cotidianului "România Liberă" despre candidatul Ion Iliescu se concretizează într-un comportament alocutiv prin care enunțiatorul, posesor al unei "cunoașteri", instaurează un raport interelativ cu destinatarul desemnat ca destinatar obligatoriu implicat în "proiectul de vorbire" al enunțiatorului. Acest gen de comportament este modalizat de regulă: a) ca descriere a unei atitudini argumentative având ca efect producerea certitudinii de către enunțiator ("că grupul de complotiști care a preluat puterea...este un fapt care aproape nu mai necesită discuție; "or, aceasta este problema cu junii corupți..."; "evident, nu suntem într-o campanie electorală normală"...; "...a devenit efectiv clar că..."; "astfel, dl. Iliescu intolerant și

agresiv..."); b) ca interpelare directă a destinatarului ("Să ne aducem aminte, și dictatorul..."). De asemenea, se relevă și un comportament elocutiv prin care enunțiatorul își asumă subiectivitatea enunțării în raport cu destinatarul "martor". Modalizare: apreciativ defavorabil ("N-am întâlnit în vorbele sale, în atitudinile actualului președinte..."; "...nu pot să-mi închipui că asta-l face să nu mai gândească românește"; "îmi aduc aminte de modul isteric...").

Contractul de autenticitate prin "proiectul de vorbire" al cotidianului "România Liberă" despre candidatul Ion Iliescu. Prin proiectul său de vorbire, enunțiatorul încearcă să confere o valoare obiectivă "cunoașterii" pe care o posedă/o prezintă, pretinzând/solicitând consensul ("răspunsul") destinatarului în raport cu ceea ce i se face cunoscut.

"Narațiunea" despre candidatul Emil Constantinescu nu relevă același efort din partea cotidianului "România Liberă" în privința spațiului editorial afectat și a complexității argumentației ca în cazul precedent. S-a considerat, probabil, a fi mai oportun din punct de vedere al strategiei discursive (citește: informarea comportamentului electoral) să se recurgă în primul rând la "definirea" candidatului oponent (citește: de ce nu trebuie să i se acorde acestuia un nou mandat prezidențial). Pe de altă parte, spațiul editorial relativ redus afectat candidatului Emil Constantinescu se explică și prin numeroasele referiri la Regele Mihai, cotidianul "introducându-l", astfel, în "narațiunea" despre candidatul Constantinescu, cu consecințe - așa cum vom vedea - nu doar pentru spațiul editorial afectat candidatului dar, mai ales, pentru imaginea acestuia.

Sucesiunea evenimentelor care alcătuiește "narațiunea" cotidianului "România Liberă" despre candidatul Emil Constantinescu. Și în acest caz, "narațiunea" relevă un nivel simbolic de descriere al candidatului la nivel în cadrul

căruia acțiunea politică și personalitatea lui E. Constantinescu sunt (cu) "prinse" în raport cu un proiect de reformare globală a societății și un registru "contextual" (personalitatea non-politică a candidatului).

În ordine simbolică, candidatul Emil Constantinescu ar reprezenta "Schimbarea" care, într-o primă aproximare, semnifică instaurarea democrației prin actualizarea Legii la nivelul tuturor structurilor societății ("democrația reală", "reforma reală" în locul falsei democrații și a lipsei de normalitate a "lumii" reprezentată de I. Iliescu.) Se impune precizarea că principalele categorii în numele cărora candidatul însuși și-a conceput discursul electoral sunt "schimbarea", "speranța" și "legea", astfel că narațiunea cotidianului constituie în fapt o prelungire a discursului electoral al acestuia.

29/30 aug. - articol de fond: "Șase candidați în cursa electorală"

"Unul dintre ei va fi președintele României. I. Iliescu: Candidatul FDSN. Are 62 ani. S-a născut în Oltenița. Inginer. Reprezintă continuitatea sistemului comunist.

E. Constantinescu: Candidatul Convenției democratice. Are 53 de ani. Este rectorul Universității București. S-a născut la Tighina (Basarabia). Reprezintă schimbarea."

2 Sept., Articol de fond: "Luni seara, candidații la președinție s-au prezentat, prin intermediul televiziunii, în fața națiunii. Din discursurile lor am selectat pasajele care ni s-au părut concludente. Șase candidați, șase propuneri. E. Constantinescu: Un sistem legislativ clar și coerent. I. Iliescu: Voi propune măsuri excepționale".

Registru "contextual" al "narațiunii" cotidianului despre candidat (și care într-o anumită măsură vine să actualizeze registrul simbolic) este dezvoltat din punct de vedere argumentativ în raport cu personalitatea politică a

candidatului Constantinescu. Registrele de descriere ale celor doi candidați sunt, așadar, asemănătoare în economia narativă a cotidianului, cu observația că un accent aparte este pus asupra comportamentului politic (executiv sau electoral) al candidaților, înțeles ca o expresie a personalității politice a acestora. Acest fapt îl explicăm prin ceea ce poate reprezenta o personalitate politică într-un context politic post-tortalar.

În anumite limite (conjuncturale), personalitatea politică a unui actor politic exprimă o mentalitate, adică un proiect societal, o ideologie (în sensul larg al cuvântului). **Importanța unei personalități politice** este cu atât mai acută în contexte socio-politice excepționale când dezbaterea publică ("lupta politică") se concentrează pe diferitele proiecte de articulare a unei anumite ordini societale. Un astfel de context este exemplificat de societățile post-comuniste confruntate cu un îndelungat și tensionat proces de construcție a unei ordini politice democratice cu tot ceea ce presupune aceasta. Într-un asemenea context, personalitățile politice (re)prezintă mai mult decât opțiunea pentru un program politic (care emerge pe fundalul unei ordini deja existente), exprimând o întreagă "lume" care urmează a fi actualizată. Descriind personalitatea politică a celor doi candidați, discursul cotidianului reconstruiește - prin "narațiunile" sale - "lumea" comunistă și, respectiv, cea democratică (ultima, ca "lume" posibilă). Așa se explică de ce în mod invariabil, contextul imediat de referire la candidat îl constituie prestația acestuia în turneele sale electorale, fiind vorba de discursuri "realiste" și "coerente", expresie a capacității neobișnuite a candidatului de a comunica direct cu oamenii - de unde, și entuziasmul cu care acesta ar fi primit de potențialii alegători.

Două sunt motivele care explică alegerea acestui context de referire la candidatul Convenției Democratice. În

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

primul rând, candidatul nu dispune de o biografie politică "clasică" (la momentul alegerilor Convenția Democratică abia se constituise ca formațiune politică) astfel că singurul "act politic greu" susceptibil a "modela" personalitatea candidatului și pe care cotidianul îl introduce în narațiune este biografia sa profesională - așadar, profesor universitar, obișnuit să dialogheze, să explice și, fapt important, să asculte. În al doilea rând, acest gen de personalitate politică (articulată în baza datelor profesionale și personale) putea fi prezentat ca alternativă la personalitatea propriu-zis politică a candidatului Ion Iliescu, personalitate "modelată" în baza racilelor mentalității comuniste (v. "narațiunea" cotidianului despre candidatul Iliescu).

"În orașul în care dl. Iliescu a venit la începutul lui august însoțit de două camioane de scutieri, dl. Constantinescu a mers singur printre oamenii care vroiau, fiecare, să-i spună un cuvânt. Spre cinstea focșănenilor, mitingul s-a desfășurat în demnitate" (Convenția Democratică la Focșani, 31 aug.).

"Mesajul onest și lipsit de emfază al dlui. Constantinescu a fost perceput la Bacău ca și la Iași, Focșani sau Galați, ca mesajul unui om, care asemeni nouă, știe exact în ce stare îngrozitoare ne aflăm și este decis să facă mai mult decât promisiuni electorale" (Convenția Democratică la Bacău și Slobozia, 7 sept.).

"Primele cuvinte cu care a fost întâmpinat dl. Profesor universitar E. Constantinescu, candidatul Convenției Democratice la președenția României, de o țărăncă din comuna Ciurea, jud. Iași ar putea fi rostite de multă lume din această țară: "Să vă dea Dumnezeu să aveți noroc și noi pe lângă dumneavoastră". Domnul profesor a intrat direct în vorbă cu sătenii adunați, marți, 11 aug. În ograda căminului cultural, precizând că știe foarte bine problemele satului românesc..." (Convenția Democratică din România la Iași. Însănătoșirea societății prin adevăr, 12 aug. p. 3).

"Câteva sute de oameni, unii bucușori, alții

bănuitori, dar toți dornici să asculte și să discute, s-au așezat roată în jurul dlui. Profesor E. Constantinescu, candidatul CDR la președenție. Fără cordoane de poliție, fără oameni de ordine" (CDR în Maramureș, 15 sept. p. 3).

Fie că sunt citate opiniile unor participanți la mitingurile electorale ale candidatului, fie că se apreciază șansele sale electorale sau se fac cunoscute rezultatele unor sondaje care ar confirma popularitatea candidatului, prin narațiunea sa despre candidat, cotidianul construiește imaginea unui personaj politic extrem de popular (cu precădere în zonele "sigure" ale oponentului său) - într-o tentativă de a prezenta această imagine drept expresie a unei opinii majoritare în rândul electoratului. Cu alte cuvinte, sfârșitul politic iminent al candidatului Iliescu ar fi indicat și de opinia publică favorabilă lui Emil Constantinescu, de șansele sale electorale "reale".

În de-acum clasicul său articol "Spirala tăcerii" (v. Le Nouvel Espace, p. 181), Elisabeth Noelle Neumann subliniază cât de important este pentru individ să cunoască opinia majoritară a comunității sale "de interpretare". Oamenii se tem de izolare în fața majorității, de aceea, atunci când ei trebuie să se exprime în legătură cu un subiect controversat de importanță publică, cu implicații de ordin moral mai ales, ei se interesează asupra informațiilor care circulă în mediul din care provin, în spațiul public, încercând să găsească dovezi în legătură cu faptul dacă propriile lor păreri coincid sau nu, sunt sau nu sunt împărtășite de către majoritate. Posibilitatea ca ei să se exprime public depinde de rezultatele obținute. Insistând asupra popularității candidatului Emil Constantinescu, discursul cotidianului devine "audibil" pentru acel segment electoral susceptibil fie a vota cu Iliescu, fie a se abține de la vot pentru că "oricum, Emil Constantinescu nu ar avea șanse".

"Judecând după aparițiile de până acum,

câteva observații ce țin de domeniul evidenței: faptul că discursul președintelui Iliescu este total depășit, plicticos și fals. Raportul (necontrolat și ca durată) citit de dl. Iliescu i-a probat anacronismul definitiv. Domnia sa s-a așezat singur pe locul care-l merită, adică pe ultimul din cele șase...Dintre aceștia șansele cele mai clare le are candidatul Convenției Democratice, dl. E. Constantinescu. Domnia sa este susținut și de alte formațiuni și asociații interesate vital de schimbarea propusă de această alianță electorală. Practic dl. E. Constantinescu beneficiază de sprijinul politic cel mai consistent dintre toți candidații" (Sub semnul rutinei, ed. 3 sept.).

"Creditat la ora actuală cu un procent superior dlui. Iliescu (liderul treimii comuniste) dl. E. Constantinescu este candidatul care poate capta cu cele mai mari șanse de reușită energia electorală devotată opțiunii pentru democrație...În acest sondaj indică avans pentru dl. E. Constantinescu. Dacă latura comunistă nu recurge la diversivitățile care i-au adus trista celebritate în care e izolată România de doi ani și jumătate încoace, e de presupus că opțiunea pentru democrație se va amplifica" (Prezidențiabilii...ed. 7 sept.).

"Este incontestabil că perioada de peste doi ani care a trecut de la alegerile din 20 mai 1990 a fost plină de învălmășeală pentru majoritatea cetățenilor...Pe de altă parte, importante segmente active din puncte de vedere politic ale electoratului gravitează tot mai strâns în jurul grupurilor politice care preconizează o desprindere categorică de trecutul comunist și un reformism liberal în diferite grade de radicalitate. La origine, principala grupare a reformismului liberal a fost Convenția Democratică" (Clarificări și polarizări politice, ed. 12 aug.).

"Locuitorii satului și-au schimbat, în majoritate, optica. Desigur, că și orașenii, sub presiunea situației din economie" (Convenția Democratică câștigă teren, 11 sept. p. 2)

"În mulțime sunt oameni din Alba și

Bistrița, din Olt și Timișoara, din Bihor și Sălaj, din satele județului gazda, etc. "Acesta e orașul lui Funar?" se întreabă oamenii, uimiți. Ca și Galațiul, despre care se crease falsa imagine a unui oraș "roșu", Clujul a infirmat, timp de o zi, că este un oraș șovin" (Convenția Democratică la Cluj: "Câștigăm"!, 14 aug.)

"Sâmbătă după amiază dl. Profesor E. Constantinescu a participat la un miting electoral al CDR la Focșani. "În urmă cu doi ani nici un reprezentant al opoziției nu ar fi putut vorbi la Focșani. L-ar fi sfâșiat. Acum piața este plină. Oamenii simt nevoia unei schimbări", îmi spune Mihăilă, președintele CDR pe județ" (Convenția Democratică la Focșani, 31 aug. p. 1)

În "narațiunea" cotidianului despre candidatul Emil Constantinescu popularitatea personajului politic pare a fi indisociabilă de cea a formațiunii sale politice. Titlurile sub care se comentează turneele electorale, conferințele de presă, întâlnirile oficiale ale candidatului au ca obiect de referire formațiunea sa politică: "Convenția Democratică la Iași" (12 aug., se descrie o întâlnire electorală a candidatului E. Constantinescu; idem. 23 sept., 28 iulie, etc.). În acest fel, imaginea actorului politic este cumva atenuată de imaginea candidatului Convenției Democratice, fapt semnificativ în condițiile în care unul din principalele argumente invocate de candidatul oponent, de familia sa politică și presa favorabilă acestuia a fost condiția de personaj secundar a lui Constantinescu. În aceeași ordine de idei trebuie considerată și introducerea în economia discursului "României Libere" a referirilor sistematice la instituția monarhică și la personalitatea Regelui Mihai, într-o asemenea măsură încât, paradoxal, deși discursul cotidianului avea să critice propunerea Partidului Național Liberal că regele să candideze la funcția prezidențială (!), finalmente, același discurs avea să sfârșească prin a conferi Regelui imaginea unui "candidat".

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

Referirile discursive la Regele Mihai coincid cu întreaga durată a campaniei electorale iar în prima parte a campaniei acestea pot fi întâlnite aproape în fiecare număr al cotidianului, în forme diferite, de la analize și comentarii până la publicarea unor mesaje ale Regelui. Este dificil de precizat motivele introducerii acestei teme în economia generală a discursului cotidianului, cu atât mai mult cu cât problema instituției monarhice a constituit mereu o constantă a discursului acestui cotidian (Ceea ce se poate spune este că forța persuasivă a discursului crește odată cu invocarea personalității Regelui Mihai, simbol al istoriei legitime a țării și, în același timp, alternativă politică.)

Ca și în cazul "narațiunii" despre candidatul Ion Iliescu (iminentă sfârșitului său politic) sau al celei despre candidatul Emil Constantinescu (iminenta sa alegere), discursul cotidianului crează impresia - ca parte a narațiunii despre candidatul Constantinescu - unei iminente (re)instaurări a Regelui în funcțiile sale.

"De Paști, națiunea română a cunoscut o adevărată dragoste pentru un adevărat lider, dar nu politic, ci spiritual, care poate oferi stabilitate și speranță în rândul cugetelor care se trzesc. Iar dl. Iliescu se află într-o situație dificilă, cu tot sloganul să "Votați un președinte pentru renașterea României" în care nu mai crede nimeni, pentru că de la celălalt slogan, cu liniștea s-a deteriorat imaginea sa de salvator național. Iar atunci când nu mai știi în cine să crezi, poți apela, fără grijă, la monarhie. România ar putea deveni, astfel, prima monarhie post-comunistă, instituție ce ar fi tot atât de benefică ca și în Spania, după Franco... Asemenea delegații au un drum mai scurt, Cotroceniul, care trebuie convins să se retragă, cu argumentul ultimului Paști, care a fost o sărbătoare a națiunii, cu argumentul că ne-am putea salva aducându-l pe Rege, care este deasupra oricărui grupări de interese și am putea să avem norocul să ne redresăm toci când ne-am dus la fundul gropii. Acesta-i gestul suprem ce s-ar putea face în aceste

momente, când este erodată autoritatea președintelui" (Ieșirea din coșmar, ed. 30 iul.).

"Acum, mai limpede, încă mai ferm, mesajul Regelui afirmă că hotărârea finală, atât de necesară țării noastre, stă în puterea celor ce vor fi aleși la 27 sept. Stă, deci, în puterea poporului nostru de a alege între perpetuarea unor structuri și mentalități impuse de o putere străină, hrăpăreată, neiertătoare, sau voința de a ne regăsi în legitimitate și deplină suveranitate, cu respect pentru demnitatea tuturor. Dar, oare, încap aici alegere?" (În Puterea...ed. 3 aug.).

"Regele Mihai va fi din nou Regele României" - interviu cu episcopul - vicar de Cluj, P.S. Irineu Bistrițeanu publicat în "Tribuna Ardealului" și citat fragmentar de cotidian pe prima pagină, 22/23 aug.

"Situația este mult mai încurajatoare în ceea ce privește partizanul Convenției Democratice. Adevărurile lui sunt simple. Este (sau a devenit între timp) monarhist. A regăsit istoria ce i-a fost ascunsă o jumătate de secol..." (Reconcilierea post-electorală, 22/23 aug. p. 4).

Se crează astfel o confuzie - pasibilă a fi speculată de segmentele electorale defavorabile opoziției - în privința candidatului Emil Constantinescu, întrucât cotidianul "România Liberă", propunând un discurs explicit în favoarea Convenției Democratice și al candidatului acesteia, impune ca figură politică majoră pe Regele Mihai, indicând afinități asemănătoare și din partea Convenției Democratice. Aceeași confuzie și în legătură cu discursul electoral propriu-zis al lui Constantinescu: acesta își exprimase în repetate rânduri o poziție neutră în legătură cu problema formei de guvernământ; pe de altă parte, cotidianul "România Liberă", favorabil opoziției politice, nu numai că pledează pentru instituția monarhică, dar lasă să se înțeleagă că însăși formațiunea politică a lui Emil Constantinescu ar susține această

pledoarie. De aici, întrebarea retorică: Cine este adevăratul candidat politic al opoziției politice? Putem astfel semnală anumite erori în strategia discursivă a cotidianului:

- a acordat prioritate articulării unei "narațiuni" despre președintele-candidat Ion Iliescu, neținând seama de "narațiunile" despre Emil Constantinescu și familia sa politică articulate de oponenții lor politici. Așa se explică de ce însuși "narațiunea" cotidianului despre candidatul Constantinescu confirmă tocmai unele din argumentele adversarilor politici ai candidatului;

- centrarea discursului demistificator al cotidianului referitor la președintele-candidat Iliescu asupra "lumii (neo) comuniste" pe care acesta ar reprezenta-o nu s-a dovedit oportună din punct de vedere strategic în condițiile în care sondajele de opinie au relevat constant un important segment social nepregătit să respingă trecutul comunist și să înfrunte consecințele unei schimbări; pentru acest segment social (electoral) discursul cotidianului nu a făcut decât să întărească opțiunea inițială.

"Proiectul de vorbire" al cotidianului "România Liberă" despre candidatul la președinție Emil Constantinescu. Comportamentul enunțativ predominant adoptat de către locutor este delocutivul intertextual modalizat ca "discurs relatat"; acest comportament ar "convoca în textul produs, textul unui alt act de enunțare semnalând, mai mult sau mai puțin explicit, că acest act de discurs aparține altui enunțator" (Charaudeau, id. p. 64). Una din strategiile frecvent utilizate de experții în imaginea publică a unui politician (cu atât mai mult dacă politicianul este candidat prezidențial) este și cea a creării unei imagini (pozitive) a politicianului cu/prin "reprezentanți" ai electoratului. Altfel spus: imaginea candidatului creată de expert este/devine "reală" nu atât pentru că ar corespunde cu datele personale ale acestuia sau pentru că

ar fi (re)confirmată de enturajul său, ci pentru că "iată", înșiși alegătorii o "confirmă". Comportamentul delocutiv intertextual constituie o modalitate eficace prin care enunțatorul (cotidianul) se poate oculta că enunțator (autorul unui discurs favorabil candidatului Constantinescu) spre a convoca "textul" ("declarația" unor alegători) altui enunțator (prin "textul" căruia locutorul/enunțatorul își legitimează în fapt propriul "text").

În cazul "narațiunii" cotidianului despre candidatul Emil Constantinescu, avem de-a face cu un comportament delocutiv intertextual al enunțării modalizat prin citări directe: "...Este cel mai mare miting care a avut loc...îmi spune dl. Cindreni"; "Primele cuvinte cu care a fost întâmpinat dl. Profesor universitar E. Constantinescu, candidatul Convenției Democratice la președinția României, de o țărancă din comuna Ciurea...: "Să vă dea Dumnezeu sănătate" ș.a.

Contractul de autenticitate prin "proiectul de vorbire" al cotidianului "România Liberă" despre candidatul Emil Constantinescu. Enunțatorul propune destinatarului "un contract de delegare a autenticității" - de la contractul de autenticitate creat de profesionist (presa ca instanță specializată în prezentarea "autentică" a unui fapt) la "autenticitatea" creată prin "opinia publică" (ca enunțator, cotidianul îl re-"prezintă" pe candidatul Emil Constantinescu în baza unei "relatări de la fața locului" oferită de "martori" ai evenimentului). Enunțatorul nu prezintă destinatarului (publicului/electoratului potențial) "informația" ci "aduce"/"in-"duce" această informație destinatarului prin intermediul unor membrii din chiar comunitatea sociolingvistică a acestuia.

Comportamentul enunțativ al celor două cotidiane con-figurează, așadar, două strategii discursive - două modalități de interpretare a "contractului de autenticitate": cotidianul

RECONSTRUCȚIA DISCURSIVĂ A CAMPANIEI ELECTORALE

"România Liberă" crează evenimentul, "anunțând" iminența prăbușirii actualei puteri politice/iminența alegerii unor noi forțe politice și interpellând publicul, în calitate de participant, la producerea

evenimentului; cotidianul "Adevărul" re-descrie evenimentul, constatând/comentând "ceea-ce-se-știe" (deja) și convocând publicul drept martor, capabil să "confirme" cele constatate/comentate.

Note și bibliografie

Charaudeau, P., *Langage et discours - Elements de semiolinguistique (Theorie et pratique)*, Hachette, Paris, 1983.

Ducrot, Oswald, *Les mots du discours*, Les Editions De Minuit, Paris, 1980

Ducrot, Oswald, *Dire et ne pas dire - Principes de sémantique linguistique*, Collection Savoir: Sciences-Hermann, Editeurs des Arts, 1991

Eco, Umberto, *Lector in fabula*, Ed. Univers, Buc., 1991

Kerbrat-Orrechioni, C., *Discours Politique et manipulation: du bon usage des contenus implicites in le discours politique*, PU de Lyon, 1984

Prado, Walder Plinio jr., *Le partage de la sensibilité*, în *Hermes*, 10, 1993

Sedberg, C. Peter, *The Politics of Meaning - Power and Explanation in the Construction of Social Reality*, The University of Arizona Press, 1984

Veron, Eliseo, *La semiosis sociale: Fragments d'une théorie de la discursivité*, PUF, Paris, 1988

Wolton, Dominique, *La communication politique: Construction d'un modèle; Les medias, maillon faible de la communication politique*, în *Le Nouvel Espace Public*, Ed. Du CNRS, 1989